

Một Thoáng Gợi Nhớ

Tôi là một cô gái xứ dừa. Nơi tôi sinh ra và lớn lên là tỉnh Bến Tre, một vùng trù phú bên bờ sông Cửu Long, đầy những hàng dừa xanh ngắt và cây trái ngọt ngào.

Thành phố rất hiền hòa này là nơi tôi đã trải qua tuổi ấu thơ và thời niên thiếu. Ba tôi là một nhà sĩ tốt nghiệp ở Paris, nhờ một ông cố đạo và một thầy giáo giới thiệu, nên đã xin được học bổng du học. Gia đình tôi có thể gọi là vào bậc trung lưu ở trong thành phố bé nhỏ này. Ông nội tôi có khoảng hai mẫu đất trồng cây ăn trái ở gần thị xã, nào là mận hồng đào, nào là xoài cát, nào là dừa xiêm oản trái và chuối đủ loại.

Tôi hãy còn nhớ khi trước nhà ở thị xã, ba tôi cũng có một mảnh sân nhỏ trồng đủ loại hoa: nào hồng, cúc và mai. Lúc đó mẹ tôi là một y tá cho bệnh viện tỉnh Bến Tre. Gia đình tôi rất hạnh phúc và đầy đủ. Tôi lớn lên trong sự nuông chiều của mẹ cha và ông bà, với đời sống ở một vùng đất trù phú đầy cây trái sum xuê. Cứ vài ngày bà nội tôi lại đi chợ tỉnh, mang xuống cho cha mẹ tôi đủ thứ trái cây cùng đủ loại rau để cho chị bếp nấu cơm cho nên lúc nào trong nhà cũng có rau tươi, trái ngọt.

Nhưng sự vui sướng tuổi thơ của tôi đã chấm dứt khi tôi vừa mới xong tiểu học. Ba mẹ tôi quyết định cho tôi vào nội trú một trường trung học Pháp, đó là trường Yersin của xứ Đà Lạt sương mù, nơi cách thành phố tôi đang ở vào khoảng ba trăm năm chục cây số đường bộ, và mất một ngày đường xe, khởi hành từ sớm tinh mơ mà chạng vạng tối mới đến nơi.

Ngày tôi phải đi học xa, buồn vui lẫn lộn. Ông bà nội tôi, dúi tiền cho tôi bỏ túi để dành Sài Gòn. Tôi náo nức sửa soạn áo quần vì đây là lần đầu tiên xa nhà và được tự do. Lúc sắp xếp, tập vở để ra đi, bà tôi dặn dò đủ điều, thỉnh thoảng lại khóc vì e ngại tôi còn quá nhỏ mà phải xa nhà, xa cha mẹ. Mẹ tôi đan cho rất nhiều áo lạnh màu xanh dương đậm, vì là trường ngoại quốc nên không bắt buộc học sinh mặc đồng phục, nhưng phải mặc Jupe và áo dài tay. Đà Lạt đối với tôi ngày đó lúc nào cũng đầy sương mù và lạnh lẽo, nhưng đầy thơ mộng. Những ngày thứ hai, nhà trường bắt buộc các nữ sinh phải mặc Jupe xanh và áo chemise trắng, khoác ngoài một veste xanh dương đậm. Mẹ và bà tôi đan cho tôi những chiếc áo lạnh rất dày với các màu xanh dương đậm lợt khác nhau để tôi thay đổi hàng ngày.

Lên tới trường và làm xong thủ tục nhập học và khi ba tôi ra về là lúc tôi đau khổ nhất, vì đó là lần đầu tiên tôi xa cha mẹ và gia đình và nghĩ rằng xa xôi sẽ làm cho ba mẹ tôi không còn yêu thương tôi như trước. Nhưng trong quãng thời gian học ở Đà Lạt cha tôi tìm được người bạn du học rất thân đang làm việc ở Lâm Đồng. Đó là chú Đậu, Trưởng ty Canh Nông ở Đắk Lắk, có nhiệm vụ trông coi cây cỏ 3 tỉnh miền cao nguyên.

Ba tôi và chú thường trao đổi cây cối mỗi khi ba tôi đi thăm tôi và rước tôi về nghỉ hè. Lần nào ba tôi cũng mang theo cây trái của miền Tây để chú trồng thử ở đất cao nguyên như cây mận hoặc ổi xá lý và mang về nào là lan: Thanh đạm, Thủy tiên, Liễu nhật, Hồng đào...

Năm 1972 là hết năm cuối bậc trung học, tôi phải trở về Sài Gòn để tiếp tục những năm đại học. Nhưng chẳng được bao lâu, nước nhà thay đổi chủ mới. Gia đình tôi ưu tiên được nhà cầm quyền cách mạng phân cấp là “Tu sản mại bán”. Phòng mạch của ba tôi phải đóng cửa, mẹ tôi bị mất việc. Mấy chị em tôi phải nghỉ học, nhà ở tỉnh bị tịch biên. Gia đình tôi rất khốn khổ, không nhà ở và ba tôi bị bắt giam. Mẹ tôi di chuyển về nhà bà tôi, và khi đó ông tôi đã mất. Chú Đậu phải đi học tập cải tạo và mất liên lạc từ đó ấy...

Sau khi ở tù hai tuần lễ, ba tôi được thả ra và lúc này là lúc cả gia đình bắt đầu cơ cực. Ba tôi thất chí, lúc nào cũng buồn bã đi ra, đi vào không nói chuyện và ủ rũ. Nhưng may mắn thay có một ít giò lan còn sót lại sau khi dọn nhà từ tỉnh về quê. Từ đó niềm vui bắt đầu trở lại với ba tôi, nhờ đó mà ba tôi bận rộn hơn và nhờ những cây lan của chú Đậu tặng cho năm nào đã gây lại sức sống của gia đình tôi.

Tôi cũng xin kể một chút địa hình nơi quê nội của tôi. Tỉnh Bến Tre đầy sông nước và có rất nhiều dừa xiêm đủ loại, lại thêm có dừa nước. Dừa mọc thành từng khu rừng trong những đồng sông cạn. Dừa nước có trái thành từng quày nhỏ, chỉ chít những trái và khi ăn khó khăn tách ra từng trái nhỏ và khi bỏ đôi ra có một chút nước lờ lợ, một chút cơm trắng trong dẻo ngọt, ăn rất thú vị nhưng rất công phu nên ít người bỏ thì giờ để ăn dừa nước. Thêm nữa, nếu những quày dừa này sau khi già đi, chín khô đã rụng xuống, nổi lên trên mặt nước. Một thời gian sau, nảy mầm và thành cây dừa làm cho rừng dừa càng ngày càng dày thêm.

Công dụng của cây dừa nước nhiều vô số kể: lá tươi dùng lợp nhà gọi là lá chằm. Cành thì xé ra làm dây cột đòn tay, cây ruồi. Cành chẻ đôi làm vách, lá phơi khô làm gầu múc nước, làm hom để bắt cá. Những tàu lá mục phơi khô làm củ chụm. Tôi còn nhớ những lần về quê nội tôi, khi tôi còn bé chú tôi chặt những bẹ dừa nước làm phao để tôi tập lội vào buổi ban đầu.

Quê nội tôi lại có những vùng đất cao nhiều cát phù sa mà người ta gọi là giồng và đặt nhiều tên ngộ nghĩnh như: Giồng Trôm, Giồng Quít, Giồng Keo, Giồng Mít, Giồng Đậu, Giồng Dứa v.v... Từ khi về quê nội sống, cha mẹ tôi khỏi phải đi vùng kinh tế mới, nhưng chúng tôi phải bỏ cuộc sống thành thị và hòa đồng với người ở miền quê. Tôi đã học được nhiều kinh nghiệm trong cuộc sống thiếu thốn cho nên khi vượt biên đến đảo, hay tới xứ Mỹ tôi đã dễ dàng chịu đựng mọi gian khổ.

Trở lại chuyện nhà, ba tôi sau một vài tháng đau khổ vì mất hết của cải, ông trở về với thực tại là phải có trách nhiệm nuôi gia đình. Thêm vào đó có một tin vui: chú Đẩu được thả về và cũng cư ngụ gần nhà chúng tôi. Một buổi sáng sau khi ăn miếng cháo đậu và uống ly trà nóng, ba tôi gọi chú Đẩu tới và 2 người vác cái chét (dao dây bản và rất bén) ra vườn sau, xuống đầm dừa nước sau nhà đốn khoảng hai chục cây dừa mập và to cùng thêm một số tàu lá dừa tươi. Đem về phơi

trước sân nhà vài hôm, sau đó ba và chú bắt tay nhau làm giàn trồng lan. Sau khi làm được một giàn treo độ vài chục giò lan, số cây dừa còn lại ba tôi đóng khoảng mười chiếc cọc cao để cho lan leo lên như trồng trầu. Lá dừa tươi thì chẻ đôi cho nhẹ bớt và làm mái nhà che giàn lan. Cứ hôm nào nắng nhiều, bỏ thêm lá trên mái cho mát lan, nắng ít thì bớt lại, công việc tuy nặng nề, cực khổ nhưng rất có hiệu quả. Hơn nữa nhà đâu còn tiền để ba tôi mua lưới che nắng. Mẹ tôi không vui khi thấy giàn lan thành hình, nhưng không trách móc. Lúc đó ba tôi chưa có nhiều lan chỉ có độ 10 giò Giáng hương và một vài cây Thanh đạm và một ít lan đất.

Sau đó ba tôi mua thêm một số cây hoa hồng trồng chung với lan và thực là vất vả buổi đầu vì chưa quen lao động và chưa có kinh nghiệm nuôi trồng, nhưng rồi mọi việc cũng quen dần. Lan nào cần phải treo thì treo ở trên giàn và sau đó kiếm thêm được một số phong lan và lan đất ở Campuchia về, ba tôi trồng theo mấy trụ cây mục và trụ dừa. Ba tôi cùng chú Đầu đi nhật phân

bò từ những thửa ruộng, trên bờ đê, bên nhà hàng xóm, đem về ngâm trong hai thùng gỗ to ở gần cuối sân nhà cho mục nát. Sau một thời gian, tôi không nhớ là bao lâu, ba tôi đem ra dùng. Ba tôi dùng một cái gáo dừa to, múc nước phân trong thùng gỗ đổ vô thùng nhựa rồi đem ra vườn lan. Trước hết là tưới những giò lan trên cao trước, sau khi phân đã thấm thấu trong rễ của những cây lan và chảy xuống mấy góc hồng trồng ở dưới đất. Còn những cây phong lan mà ba tôi trồng trên những trụ gỗ thì phải dùng chổi nhúng vào thùng nước phân và phết lên gốc.

Vào thời gian đó, Việt Nam chưa có phân hóa học như bây giờ, nên ba và chú tôi rất khổ cực tạo ra phân để bón cho lan. Những cây lan, cây hồng đều nhờ loại phân này mà mọc ra sum suê tươi tốt. Cây lan nào cũng cho ít nhất từ năm tới bảy cành hoa. Lúc này vườn nhà tôi đầy hoa và ban đêm tỏa hương ngào ngạt. Ba tôi giờ đây quá bận rộn vì vườn lan càng ngày càng tăng trưởng về số lượng cũng như phẩm chất. Hồng cho thêm nhiều hoa, và ba tôi trồng thêm nhiều loại cây khác mà tôi không thể nào nhớ rõ tên cho được.

Một hôm trong bữa cơm trưa, mẹ tôi đề nghị, mỗi sáng ba tôi thức dậy sớm, cắt hoa lan và hồng trong vườn cho tôi đem bán. Tôi nhìn xem phản ứng của ba tôi, nhưng người không có ý kiến gì cả. Hôm sau, khi thức dậy tôi đã thấy vào khoảng ba mươi cành phong lan tím, trắng và một số hoa hồng ngâm trong thùng nước. Mẹ tôi nâng niu phân ra ba cành lan nhỏ, một bông hồng, một cành măng tây, gói lại trong lá chuối non xanh và cột bằng dây ru băng đỏ. Sau đó vẩy thêm một chút ít nước cho hoa tươi lâu. Lần đầu tiên tôi đem ra chợ vào khoảng mười hai bố lan để bán thử. Trước ngày hôm đó tôi đã ra chợ tìm một góc phố đông người trên lề đường làm chỗ để hôm sau đi bán. Trải tấm bạt xanh, lấy ra hai thùng chứa ít nước và để mười hai bố lan và hồng đợi khách mua...

Hôm đó gặp rất nhiều may mắn nên chỉ thoáng một chút, mười hai bố lan đã vào tay chủ mới. Và cứ như thế, mỗi tuần ba tôi cắt hai đợt hoa và tôi đem ra bán ngoài chợ. Mẹ tôi rất vui vì đã có thêm một nguồn lợi tức mới,

bữa cơm có nhiều thức ăn hơn. Ba tôi bận rộn bỏ nhiều thì giờ chăm sóc vườn lan hơn, còn chú tôi lại phải đi Campuchia nhiều lần hơn, để tìm thêm những giống lan mới.

Vườn lan càng ngày càng phát triển, tôi không còn phải ngồi ở góc phố để bán hoa. Tôi đã mượn được một chỗ trong phố chợ và bán hoa thường trực mỗi ngày. Ngày rằm, mừng một tiệm hoa đông chật những người mua hoa, có hôm khách lại còn lên tận vườn của cha tôi để mua thêm hay tìm kiếm những bông lan khác lạ...

Hai năm sau tôi có cơ hội vượt biên cùng với bạn bè và may mắn thay chúng tôi đã thoát khỏi thiên đường đỏ và được hưởng bầu không khí Tự Do và Dân Chủ ở Hoa Kỳ. Tôi rất tiếc rằng vì đã bận mưu sinh mà bỏ nhiều cơ hội tìm hiểu về kinh nghiệm trồng lan cũng như các cây khác trong vườn nhà.

Bây giờ về hưu, thì giờ quá rảnh rỗi, tôi muốn học hỏi cách trồng lan để có một thú vui tao nhã, nhất là để tưởng nhớ tới người cha yêu quý của tôi. Hình ảnh nghiêm trang và quả cảm của người trong cuộc đời đầy những khó khăn trong cuộc sống và trong việc trồng lan, không khi nào có thể phai mờ được trong ký ức của tôi.

Garden Grove 6-16

Phan Thu Thủy